

ПОШУКИ ШЛЯХІВ ПОРОЗУМІННЯ МІЖ УКРАЇНСЬКОЮ І ПОЛЬСЬКОЮ СПІЛЬНОТАМИ МІЖВОЄННОЇ ДОБИ

У статті розкрито спроби польсько-української співпраці інтелектуальних еліт обох народів упродовж міжвоєнного двадцятиріччя. Простежено, що чимало науковців, письменників, митців, духовенства не лише спостерігали двосторонні взаємовпливи, а здійснювали ініціативні практичні кроки у цьому напрямі.

Ключові слова: Західна Україна, “українське питання”, інтелігенція, духовенство, співпраця.

Українсько-польські взаємини впродовж століть характеризувалися тривалою конфронтацією, яка переростала у кровопролитні війни. В історії обох народів відбувалося постійне зіткнення інтересів, зумовлене неспроможністю компромісно розв'язати територіальні претензії. Оскільки минуло не так багато часу від подій Української революції та вимушеного відступу Української Галицької Армії за р. Збруч і повалення влади Західно-Української Народної Республіки, ця “рана постійно кровоточила”. Водночас частина інтелектуалів пропонувала суто мирний, конституційний шлях розв'язання “українського питання”. Вони прагнули наблизитися до об'єктивного політичного русла з акцентом на доброзичливому ставленні до культурних та національних традицій сусідніх народів.

Мета статті – охарактеризувати польсько-українське зближення міжвоєнної доби та чинники, які впливали на цей процес, окреслити наслідки.

Об'єкт дослідження – суспільне життя Західної України міжвоєнної доби.

Предмет дослідження – особливості сприйняття “українського питання” польською і українською спільнотами.

У вивченні окреслених питань вагомих внесок зроблено вітчизняними науковцями – Л. Алексієвцем [1], І. Гнипом [2], В. Комаром [3, с. 21–27; 4, с. 290–295], М. Кугутяком [5], О. Красівським [6], Н. Коростіль [7, с. 73–79], О. Малярчуком [8, с. 115–118], В. Смолеєм [9] та багатьма іншими. У них на основі широкої джерельної бази комплексно висвітлено державно-політичне, культурно-освітнє, соціально-економічне, духовне відродження західних українців.

Процес формування національної свідомості у поляків та українців у ХІХ – на початку ХХ століть, ставив обидва народи перед необхідністю визначити позиції щодо політичного та суспільного життя. З великим багажем антагоністичних інтересів обидві спільноти увійшли у міжвоєнне двадцятиліття. Ситуація вкрай загострилася польсько-українською війною 1918–1919 рр., яка надала широким громадським колам політичної активності. Поразка ЗУНР призвела до того, що п'ятимільйонна українська спільнота, всупереч власному бажанню, була змушена жити у Польській державі.

Нові виклики перед обома народами висунуло рішення Ради послів Антанти 1923 р., яке “de jure” передало Польщі територію колишньої Східної Галичини, перекресливши тим самим сподівання українців на міжнародну підтримку та відродження державності. Чимало українських політиків та громадських діячів почали усвідомлювати, що у цій ситуації необхідно спиратися на польську політичну та правову систему, прагнути забезпечити умови для розвитку своєї нації. З польського боку їх партнерами стали окремі представники із середовища пілсудчиків та консерваторів.

Можливість нормалізації польсько-українських стосунків мало забезпечити здійснення постанови від 26 вересня 1922 р. “Про засади загального самоврядування воєводств, особливо воєводства Львівського, Тернопільського та Станіславівського”. Цей юридичний документ передбачав створення у згаданих воєводствах окремих двопалатних (польських і українських) воєводських органів самоврядування – сеймиків, з доволі чималими повноваженнями. Постанова “гарантувала” українцям участь у самоврядуванні та державній адміністрації, вільне спілкування українською мовою, а також відкриття державного Українського університету.

Постанову так і не було втілено у життя, проте відбулося загорення міжнародних стосунків, через закон про мовне шкільництво, який ухвалено 31 липня 1924 р. Серед проурядового табору найрадикальнішу українську позицію репрезентували Л. Василевський та Т. Голувко, які популяризували свої погляди на шпальтах місячника “Droga” (1922–1937 рр.). Їх трибуною стали варшавські часописи “Nowy Kurier Polski” (1926–1929 рр., з 1927 р. – під назвою “Ерока”) та “Głos Prawdy” (1921–1929 рр.). Вони пропонували переглянути мовний закон 1924 р. та запровадити “українське шкільництво”, створити у Львові державний Український університет, перевести з Чехо-

Словаччини на Волинь Українську сільськогосподарську академію та приймати українців на державну службу нарівні з поляками.

Значну роль у польсько-українському зближенні відіграв заснований 1932 р. ілюстрований місячник (згодом тижневик) “Biuletyn Polsko-Ukraiński” (1932–1938 pp.), редагований В. Бончковським. За пізнішою оцінкою самого ж редактора, “Biuletyn Polsko-Ukraiński” “постав з крові Голувки” і чітко усвідомленої думки, що головним ворогом польської та української незалежності є “імперіалізм Москви – совєтської Росії” [10, s. 18]. Аналіз змісту низки примірників цього часопису засвідчує, що його редактор та найближче коло співробітників вирішили впливати на польську публіку аби переконати її у тому, що українці спроможні бути повноцінними партнерами у суспільно-політичному житті, а їх культурний доробок вартий уваги польських освічених верств. На сторінках видання виступали особи різних професій та політичних поглядів, що далеко не завжди були лояльними до Польської держави. Друкувалися навіть статті оунівців, підписані псевдонімами.

З відомих на той час особистостей з українського політико-культурного середовища на сторінках “Бюлетеня” виступали С. Баран, П. Ковжун, М. Кордуба, А. Крижанівський, В. Кубійович, Б. Лепкий, Р. Смаль-Стоцький, С. Хруцький, П. Шандрук та інші. І. Кедрин у міжвоєнний період був співредактором львівського “Діла” та водночас варшавським кореспондентом цього видання та пресовим референтом Української парламентарної репрезентації. У своїх мемуарах згадував: “У 20-их і 30-их роках були в Польщі одиниці, які дивилися на Україну, як на країну з давньою християнською культурою і як на природнього союзника Польщі на протимосковському фронті... Я близько співпрацював у Варшаві з отим гуртом польських “білих круків” [11, с. 448].

Польськими активними авторами “Бюлетеня” були Л. Василевський, С. Лось, брати Олександр і Адольф Бохенські, Ю. Лободовський, К. Симонолевич (молодший), Станіслав і Ян Папроцькі та інші. Саме вони активно роз'яснювали на сторінках часопису політичну програму, яка закладала основи для перебудови польсько-українських стосунків у дусі конструктивної співпраці. Програма спиралася на переконання того, що в “українському питанні” слід відкинути ідею національної асиміляції українців, Польща має привернути до себе українську громаду, усуваючи зі своєї політики будь-які елементи, здатні викликати вороже ставлення.

Вони вимагали, щоб на урядовому рівні вживали терміни “українець”, “український” та на публічних спорудах воеводств з компактним українським населенням були двомовні написи, а на теренах Східної Галичини та Волині не існувало обмежень щодо української мови. Зі шкільних підручників було б вилучено зміст, який ображав національні почуття українців, а зі шкільної програми – книжки, котрі принижували гідність українців чи заперечували мужність вояків, які боролися за волю вітчизни. Нарешті – домагалися вільного використання української національної символіки та офіційного дозволу на виконання патріотичних пісень. Пропонувалося також запровадити у місцевому самоврядуванні національні курії з однаковою кількістю мандатів для представників обох націй, а також окремі національні виборчі курії. Громадські діячі переймалися не лише політичними питаннями, у центрі їх уваги перебували й економічні та освітні проблеми.

Для розширення соціальної бази, видання та здійснення проголошених колективом “Бюлетеня” ідей, 8 червня 1933 р. виникло польсько-українське товариство. Його статут визначав основним завданням об'єднання “працю над поглибленням і розбудовою польсько-українського зближення”. Товариство очолив С. Стемповський, до складу правління увійшли В. Бончковський, О. Гурка, Г. Колодзейський, С. Папроцький, В. Римовський, М. Сверховський та К. Симонолевич [12, s. 448].

Українська сторона не була представлена у товаристві. Проте, незважаючи на цей факт, чимало представників української інтелігенції ставилося позитивно до польської ініціативи, не виключаючи у майбутньому своєї активної участі у роботі організації. Політична заангажованість багатьох прихильників польсько-українського зближення не сприяла консолідації товариства та його результативній співпраці. “Biuletyn Polsko-Ukraiński” систематично висвітлював перебіг національних процесів у радянській Україні, політику СРСР і належав до кола обов'язкового ознайомлення вищих посадовців польської держави.

У серпні 1937 р. “Biuletyn Polsko-Ukraiński” запропонував читачам анкету з промовистим запитанням – “Куди прямуємо у польсько-українських стосунках?”. Першим відповів на запитання тижневика його редактор В. Бончковський: “Йдемо до нової хмельниччини”. Відповідь була вочевидь пророчо-песимістичною та віщувала майбутнє загострення цих стосунків та ескалацію міжнаціонального конфлікту на “східних кресах” внаслідок короткозорї політики “зміцнення польськості” у східному прикордонні. На жаль, це сумне пророцтво збулося на Волині у 1943–1944 pp. [12, s. 20].

Подібних поглядів до “Biuletynu Polsko-Ukraińskiego” дотримувалися деякі інші видання: кварталник “Wschód” (1930–1939 pp.), місячник “Problemy Europy Wschodniej” (січень – вересень 1939 р.), двотижневик “Myśl Polska” (1936–1939 pp.). У загальнопольському та міжнародному

контексті проблеми буття українців у Польщі порушував редагований Є. Гедройцем двотижневик “Bunt Młodych” (1929–1937 pp.), у березні 1937 р. перетворений на тижневик “Polityka” (1937–1939 pp.) [13, s. 33].

Науковцями та зацікавленою громадськістю Польщі доволі активно провадилися дослідження становища поляків у СРСР, а також вивчалися національна політика. Основною установою, яка займалася цими проблемами був Інститут дослідження національних справ (Instytut Badań Spraw Narodowościowych), створений у грудні 1921 р. у Варшаві з метою вивчення становища національних меншин та визначення шляхів розв'язання національних проблем у Польській державі. Ініціаторами створення інституту були відомі польські політики та науковці Ш. Ашкеназі, В. Вакар, М. Гандельсман, Т. Голувко, Л. Кживіцкі, С. Стемповський та інші. У 1922–1923 pp. його діяльність обмежувалася влаштуванням дискусійних вечорів [14, s. 15].

Після травневого перевороту 1926 р. Ю. Пілсудського, Інститут дослідження національних справ (далі – ІДНС) став діяти активніше. Він працював у таких напрямках: наукова праця – дослідження в галузі статистики, економіки, права, історії, а також збирання матеріалів та публікації з проблем національних меншин. Установа займалася видавничою діяльністю, популяризацією народознавства шляхом надання наукових стипендій, співпрацею з урядовими установами, громадськими, крайовими та закордонними організаціями. До 1939 р. ІДНС надрукував 12 річників двомісячника “Sprawy Narodowościowe” (1927–1939 pp.) та понад 70 книжок і брошур, серед яких виділявся великий трактат М. Ковалевського “Національна політика у Советській Україні: Нарис еволюції стосунків у 1917–1937 pp.” [15, s. 355].

ІДНС організував публічні лекції українських вчених: С. Томашівського – “Десять літ українського питання в Польщі” (12 квітня 1929 р.), М. Кордуби – “Польсько-українські стосунки у X–XIII ст.” (15 грудня 1933 р.), а також представників польської інтелігенції. 14 травня 1937 р. з публічною лекцією “Еволюція національної політики Советського Союзу” виступив відомий польський аналітик, московський кореспондент (1932–1935 pp.) Polskiej Agencji Telegraficznej (далі – PAT) і “Gazety Polskiej” Я.-О. Берсон [16].

У 1931 р. в ІДНС був започаткований постійно діючий семінар з національних проблем (Seminarium Narodowościowe). Серед слухачів були студенти варшавських вищих шкіл, а серед викладачів – українські професори: М. Ковалевський, який виступив з темою “Засади советської національної політики”, Б. Лепкий – “Нарис історії української літератури”, Б. Ржепецький – “Економічне підгрунтя українського питання” та інші [17, s. 158].

Головами ІДНС були: С. Тугут, Л. Василевський, Л. Коланковський; директором – Т. Голувко; генеральним секретарем – С. Папроцький. До складу ІДНС увійшло 48 осіб (1932 р.). Серед них українські вчені: І. Огієнко, Б. Ржепецький та Р. Смаль-Стоцький. Інститут співпрацював з іншими польськими та українськими інституціям аналогічного спрямування: Інститутом дослідження новітньої історії Польщі ім. Ю. Пілсудського (Instytut Józefa Piłsudskiego Poświęcony Badańom Najnowszej Historii Polski), Східним інститутом (Instytut Wschodni), Українським науковим інститутом у Варшаві, “Biuletynem Polsko-Ukraińskim” та іншими установами. ІДНС формально зберігав становище незалежної громадської інституції, проте отримував іноді фінансову допомогу від різних урядових органів Польської держави, зацікавлених у реалізації політичної програми “прометеїзму”, а генеральний секретар інституту С. Папроцький одночасно входив до складу Президії Ради Міністрів [18].

За підтримки прибічників Ю. Пілсудського у Польщі постала єдина державна українська наукова інституція. У 1930 р. заходами уряду УНР в еміграції при Міністерстві релігійних визнань та публічної освіти засновано у Варшаві Український науковий інститут, метою якого проголошувалося дослідження культури, історії та економічного життя українського народу, а також підготовка науково-педагогічних кадрів для майбутнього Українського університету. Інститут не зміг оминати проблемної тематики, тому в 1933 р. при ньому створено комісію з дослідження польсько-українського питання. Остання мала секції, що репрезентували окремі наукові галузі, а дослідницька та видавнича діяльність комісії, семінари та лекції, які вона проводила, сприяли поширенню знань про зв'язки між двома народами упродовж віків, а також заохочували пошуки компромісних рішень української проблематики, допомагали долати закорінені стереотипи.

Український науковий інститут проіснував майже 9 років, видав понад 70 томів різних публікацій, у тому числі 54 томи “Праць”, що було значно більше, ніж у будь-якій іншій науковій установі в Західній Україні чи в еміграції. Проте, за відсутності інших конструктивних починань, Інститут не зміг радикально вплинути на зміну свідомості польської і української громад та вплинути на вирішення “українського питання”.

Спроби активізувати польсько-український діалог здійснювали й польські консерватори на чолі з Я. Бобжинським. Власне бачення польсько-українських стосунків пропагували на сторінках місячника “Nasza Przyszłość”, що видавався з квітня 1930 р. Розв'язання “українського питання”

вони вбачали у створенні незалежної від СРСР Української держави над Дніпром, тоді як вирішення аналогічної проблеми у Польщі не йшло у них далі надання українцям культурної автономії. Навіть така поступка ставилася у залежність від офіційної декларації українського політикуму про визнання належності колишньої Східної Галичини та зобов'язання лояльної співпраці на користь єдиної Польської держави. Оцінюючи “пацифікацію” 1930 р., Я. Бобжинський писав: “З димів... підпалених скирд і фольварків ніколи не з'являться в Польській державі українські університети та інші справедливі поступки, завжди будуть лише лави польських уланів, багнети поліції та кулемети” [19, s. 40]. Він вважав, що не поляки, які живуть у власній державі, повинні надавати українцям різноманітні пільги та поступки, а, навпаки – українці мають переглянути власну політику та громадську думку, відмовитися від нереальних у даній політичній ситуації цілей.

За польським публіцистом, “зразкова поведінка” українців мала бути винагороджена створенням сприятливих умов для їх суспільно-культурного розвитку, що започаткувало б майбутню Велику Україну. Погляди, котрі репрезентував згадуваний польський публіцист, не мали жодних шансів зустріти позитивне ставлення головних українських політичних сил. Вони певним чином знайшли деякий відгук лише в українському консервативному середовищі, переважно в Українській народній обнові. Свої політичні переконання щодо потреби “нормалізації” взаємин з Польською державою та автономії українських земель у її складі, єпископ Г. Хомишин виклав у брошурі “Problem ukraiński” (1930 р.). Відстоюючи лояльність щодо Польщі, владики водночас застерігав її керівників від тиску влади на населення, котре всупереч власній волі опинилося у Польській державі. Друкований орган Української народної обновы “Нова зоря” за редагуванням О. Назарука гостро критикував ОУН, та закликав шукати можливих та прийнятних компромісів з Польською державою. У подібному ж напрямі діяв створений за підтримки митрополита А. Шептицького Український католицький союз, що видавав тижневик “Мета”. Митрополит у своїх проповідях, пастирських листах та відозвах гостро реагував на будь-які терористичні виступи ОУН, закликав рятувати молодь від впливу націоналістичного екстремізму, намагався схилити українських політичних діячів до порозуміння з польською владою. Митрополит спілкувався з графом С. Лосем, листувався з багатьма польськими політиками, тобто з тими, що були конструктивно налаштовані на розв'язання “українського питання” [20, s. 43].

Організація Католицької акції, створення церковних братств, пов'язаних з Греко-католицькою та Православною церквами, молодіжних та культурно-освітніх організацій стало важливим внеском у справу виховання народу. Греко-католицька церква мала вплив й на політику Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), а отже – безпосереднє відношення до угоди 1935 р. Остання не принесла українській стороні сподіваного ефекту. Загострення в останні довоєнні роки міжнародної ситуації призвело до того, що у Польській державі замість порозуміння – домінувала сумнозвісна програма “зміцнення польськості на пограниччі”.

Загалом, упродовж 1930-х років у польському католицькому середовищі стався певний позитивний поворот стосовно “українського питання”, що яскраво виявилось у публіцистиці співробітника редакції “Przeglądu Powszechnego” у Кракові єзуїта о. Е. Косибовича, який гостро критикував позицію польських урядових кіл і польських націоналістів в “українському питанні”. У одній з публікацій відзначав, що “українську проблему не розв'яже почуття, годоване ненавистю”. Тому він критично оцінював пацифікацію 1930 р., обстоював надання українському населенню культурної автономії, гарантій власного шкільництва, відкриття Українського університету та вільний доступ українців до посад та виконання публічних функцій. Католицький громадсько-політичний діяч обурювався тим, що народові відмовлялося у самоназві, а процес кристалізації національної свідомості трактувався як підбурювання мирного сільського люду духовенством та інтелігенцією [21, s. 328].

У схожому напрямі витримані статті на сторінках католицького часопису “Rodzina Polska”. У 1933 р. видання навіть присвятило польсько-українським зв'язкам окремий примірник. В одному з матеріалів Я. Чарнецький зауважив, що більшість поляків не усвідомлюють процесу культурної емансипації в Україні та “постійно перебувають під чаруючим впливом романтичної України” [13].

З польської сторони до числа виразних українських прихильників належали, крім згаданих Л. Василевського, Т. Голувка, В. Бончковського, С. Лося, – Т. Голлендер, Ю. Лободовський, К. Симонолевич, А.-К. Яворський, С. Стемповський, О. Бохенський, Є. Погановський, М. Гандельсман, Я. Івашкевич, О. Баумгартен, О. Гурка, В. Кунстман, В. Дорошевський, С. Слонський, В. Якубовський, В. Татаркевич, С. Вінценз та інші. Серед українців – Б. Лепкий, С. Твердохліб, У. Самчук, Є. Маланюк, Р. Смаль-Стоцький, О. Лотоцький, П. Зайцев, І. Огієнко, М. Кордуба, М. Рудницький, А. Рудницький, І. Кедрин та інші.

Для польсько-українського зближення міжвоєнної доби багато зробив сенатор Б. Лепкий – український письменник і учений, викладач і професор української літератури у Ягеллонському університеті. У надзвичайно напруженій ситуації періоду “пацифікації”, Б. Лепкий доклав чимало

зусиль для пропагування прикладів близьких зв'язків українців та поляків на терені історії та культури. Він активізував власні дослідження у літературознавстві, увів до навчальної програми такі теми, як “Вплив польського романтизму на українську літературу”, “Український пейзаж у польській поезії”, “Польська поезія в українських перекладах”, “Українська поезія в польських перекладах”, “Тарас Шевченко в польських перекладах” та інше [22].

Усвідомлення того, що обидві громади надто мало знають про культуру одна одної, спонукало його до видання польською мовою “Нарису української літератури” (1930 р.), який раніше вийшов українською. Певний вплив на своїх польських колег та у цілому на польське середовище справляли й інші українці, які викладали у вищій школі Польщі. Один із них – відомий український історик, професор М. Кордуба. Наприкінці січня 1929 р. на запрошення польських колег він переїхав зі Львова до Варшави, де до осені 1939 р. був професором історії України Варшавського університету ім. Ю. Пілсудського.

М. Кордуба характеризував перші кроки своєї буденної праці таким чином: “Правду кажучи, то виклади з української історії на Варшавському університеті не визвані ніякою реальною потребою. Польські студенти їх бойкотують – бодай ніхто з них не записався – українців-істориків є аж оден і, коли я на викладах маю аудиторію пересічно 30–40 люда (більше чим Гандельсман або Галецький), то завдячую се теологам; але чи довго вони витримують ходити на предмет, який для них необов'язковий і не стоїть в звязи з їхніми студіями – боги одні знають. На просемінар записалося 16 люда, крім сього унікату-історика, також самі теологи” [23, с. 17].

“Бойкотування польськими студентами” лекцій М. Кордуби було відносним та тимчасовим, тому що невдовзі до “уніката” – історика-українця – приєднався ще один “unikat” – правник-поляк. Цим студентом був Є. Гедройц – згодом один з найяскравіших представників польської інтелектуальної еліти ХХ ст., з яким поєднано цілу добу в історії польсько-українських взаємин. У автобіографії останнього згадується: “На історію записався лише на останньому році права. Йшлося мені про відтермінування військової служби, отже, почав тоді студіювати українську історію у проф. Кордуби, що було для мене великим переживанням, оскільки, крім мене, були там самі українці, котрі дивилися на мене зі здивуванням, як нібито був залізним вовком. Семінар проф. Кордуби відвідував хіба півтора роки. Завдячую йому орієнтацією в українській літературі та численними контактами з пізнішими українськими діячами. Українську історію вибрав хіба з впертості. Але рівночасно тому, що цілком випадково познайомився у тому часі з ксьондзом Жевуським, василіанином, близькою людиною архієпископа Шептицького. Та, цілком несамовита постать, як у Достоєвського, поєднання ненормальності з генієм – справила на мене доволі сильний вплив” [24, с. 176].

У академічному 1938/39 році професор М. Кордуба викладав у Варшавському університеті курс історії України другої половини ХІV ст. Одночасно у цьому ж вузі лекційні курси читали четверо колег – земляків історика: Д. Дорошенко (“Загальна історія християнської Церкви”); І. Коровицький (семінар старослов'янської мови); Р. Смаль-Стоцький (“Українське творення слів та історія української драми”); П. Зайцев (“Шевченкова творчість та вплив польської думки на відродження української літератури у першій половині ХІХ ст.”) [23].

У міжвоєнний період з'явилися паростки конструктивної польсько-української співпраці та спроби тривалого діалогу двох національних еліт, що не зійшли нанівець чи були “марними”, як іноді здавалося сучасникам. Наступні десятиліття принесли результати польсько-українського діалогу, зокрема, на шпальтах еміграційної паризької “Культури” 1950–1980 рр., редактованої Є. Гедройцем.

Таким чином, у міжвоєнний період шанси на тривале польсько-українське порозуміння залишалися невикористаними з вини як польської, так і української сторони. Зближенню не завжди сприяли й численні ініціативи, що виникали у середовищі інтелектуалів, діячів культури та духовенства – надто відчутно домінувала у суспільному житті політика. Маніпулюючи часто примітивними, але легкими для сприйняття гаслами, політики впливали на дії та настрої обох спільнот. З польського боку порозумінню заважали як відсутність цілісної програми розв'язання “українського питання”, так і значний вплив націоналістичних угруповань на польську адміністрацію та військо. Останні, за будь-якої ситуації намагалися підняти тривогу з приводу, так званої “загрози для польського стану посідання” і стабільності відродженої держави. З українського боку, конструктивний діалог ускладнювала також пропаганда націоналістичних сил, які проголошували, що немає потреби шукати компромісу з поляками, а будь-які спроби порозуміння – це “національна зрада”.

Список використаних джерел

1. Алексієвєць Л. М. Польща: утвердження незалежної держави. 1918–1926 / А. Алексієвєць. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 448 с. 2. Гнип. І. Греко-католицька церква на сторінках галицької міжвоєнної преси / І. Гнип. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. – 208 с. 3. Комар В. Політика Польщі в Західній

Україні напередодні Другої світової війни: реалії і програми / В. Комар // Polacy i Ukraińcy podczas II wojny światowej. – Rzeszów: Wydaw. Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 2000. – S. 21–27. 4. Комар В. Політика Польщі щодо українців Галичини (1919–1939 рр.): основні напрямки та етапи / В. Комар // Галичина. – 2001. – № 5–6. – С. 290–295. 5. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с. 6. Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст.: Проблеми польсько-українських стосунків / О. Красівський. – Львів, – 416 с. 7. Коростіль Н. Український сільський соціум Галичини міжвоєнної Польщі: стратегії виживання / Н. Коростіль, О. Малярчук // Схід. Аналітично-інформаційний журнал. – Донецьк, 2008. – № 6 (90). – С. 73–79. 8. Малярчук О. М. Україно-польсько-єврейські взаємини у Східній Галичині міжвоєнного періоду / О. М. Малярчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – Вип. 1. – С. 115–118. 9. Смолей В. Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: історико-правовий контекст (1919–1939 рр.) / В. Смолей. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 112 с. 10. Bąchkowski W. Idziemy ku nowej chmielniczyźnie / W. Bąchkowski // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 22 sierpnia 1937. – Nr. 30 (221). – S. 10–21. 11. Кедрин І. Життя-події-люди: спомини і коментарі / І. Кедрин. – New-York: “Червона калина”, 1976. – 724 с. 12. Bąchkowski W. Idziemy ku nowej chmielniczyźnie / W. Bąchkowski // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 22 sierpnia 1937. – Nr. 30 (221). – S. 10–21. 13. Czarniecki J. Ukraina i Polska / J. Czarniecki // Rodzina Polska. – 1933. – Nr. 8. – S. 29–45. 14. Kedryn I. Biały kruk / I. Kedryn // Kultura. – 1977. – № 10 (361). – S. 11–28. 15. Czajka M. Leksykon historii Polski / M. Czajka, M. Kamler, W. Sienkiewicz. – Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna, 1995. – 455 s. 16. Bardach J. Historia ustroju i prawa polskiego / J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993. – 667 s. 17. Chojnowski A. Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939 / A. Chojnowski. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: ZNIO-PAN, 1979. – 262 s. 18. Drozdowski M. Społeczeństwo, państwo, politycy II Rzeczypospolitej. – Kraków, 1972. – 402 s. 19. Krysiński A. Liczba i rozmieszczenie Ukraińców w Polsce / A. Krysiński // Sprawy Narodowościowe. – Warszawa, 1928. II. 6. – S. 31–44. 20. Loś S. The Ukrainian question in Poland / S. Loś // Slavonic and east european review. – London, 1931. – IX. – S. 32–49. 21. Kallas M. Historia ustroju Polski X–XX w. / M. Kallas. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1996. – 564 s. 22. Зашкільняк Л. О. Українсько-польське порозуміння 1935 р.: За матеріалами архіву С. Лося / Л. О. Зашкільняк // Проблеми слов'язнознавства: міжвід. наук. збірник. – Львівський державний університет ім. Івана Франка, Інститут славістики. – Львів, 1996. – Вип. 48. – С. 124–138. 23. Кордуба М. Простір і населення України / М. Кордуба. – Львів, 1921. – 19 с. 24. Giedroyc J. Autobiografia na cztery ręcy / J. Giedroyc. – Warszawa: Czytelnik, 1999. – 353 s.

Руслан Гусак

ПОИСКИ ПУТЕЙ СОГЛАСИЯ МЕЖДУ УКРАИНСКИМ И ПОЛЬСКИМ ОБЩЕСТВАМИ МЕЖВОЕННОГО ПЕРИОДА

В статье раскрыты попытки польско-украинского сотрудничества интеллектуальных элит обоих народов на протяжении межвоенного двадцатилетия. Прослежено как много ученых, писателей, художников, духовенства не только наблюдали двусторонние взаимоотношения, а осуществляли инициативные практические шаги в этом направлении.

Ключевые слова: Западная Украина, “украинский вопрос”, интеллигенция, духовенство, сотрудничество.

Ruslan Gusak

FINDING WAYS OF UNDERSTANDING BETWEEN UKRAINIAN POLISH COMMUNITY DURING INTERWAR PERIOD

The article deals with the attempts of the Polish-Ukrainian cooperation of intellectual elites of both nations during the interwar twenty years. Traced how many scientists, writers, artists, clergy not only observed bilateral mutual influence, but also conducted proactive, practical steps in this direction.

Key words: Western Ukraine, “Ukrainian question”, intellectuals, clergy, cooperation.